

T



LEREN BEWEGEN EN SPORTEN, HOE DOE JE DAT?

Het klinkt gemakkelijk: meer bewegen, meer sporten, minder overgewicht en meer geluk. Als we het bewegevraagstuk voorleggen aan sportieve mensen krijgen we een eenduidig antwoord terug: bewegen is fijn. Voor kinderen is het doorgaans niet anders. Mits ze daar natuurlijk voldoende gelegenheid toe krijgen. Op school, in de buurt en op de vereniging. Door: Monica Hols en Chris Mooij

Een groepje professionals - vanuit de SLO, NOC*NSF, NISB en KVLO - zocht elkaar op en bekeek hoe het staat met de aansluiting tussen binnen- en buitenschools leren bewegen en sporten, gericht op kinderen in de basisschoolleeftijd. Want er lijken nu meer kansen te komen om meer beweegmomenten voor kinderen te creëren. Na de Bosimpuls timmert nu de Alliantie School & Sport aan de weg. Met als doelstelling voor alle kinderen een dagelijks sport- en beweegaanbod. Binnen de school of na schooltijd, bijvoorbeeld binnen het kader van de bredeschool of naschoolse opvang en door het aanstellen van vakleraren in combinatiefuncties.

Afstemmen binnen- en buitenschools aanbod

Er blijkt grote verwantschap te bestaan tussen wat de sportleider, buurtwerker en onderwijsgevende de kinderen willen bijbrengen tijdens en rondom het uitvoeren van sport/bewegingsactiviteiten. Toch was het lastig om goede begrippen te vinden om deze verwantschap te verwoorden. Bijvoorbeeld: wat bedoelt een trainer met beter leren samenspelen en wat bedoelt de buurtwerker en onderwijzer daarmee? Zo kan het zijn dat een trainer hiermee 'de bal in de handen van de medespeler gooien' bedoelt, de buurtwerker 'zelfstandig conflicten oplossen' en de onderwijzer beter leren samenspelen vertaalt in 'er voor zorgen dat de zwakke speler bij trefbal ook de bal krijgt'. Het zijn drie verschillende interpretaties van beter leren samenspelen.

De werkgroep¹ heeft in een notitie -

'binnen- en buitenschools leren' - geprobeerd een begripkader te ontwikkelen, waardoor beleidsmakers vanuit de verschillende werkvelden beter met elkaar kunnen communiceren over wat er door kinderen geleerd kan worden en welke accentverschillen er optreden tussen sport, buurtwerk en onderwijs. De werkgroep vroeg vervolgens aan vakmensen hoe zij vanuit school, buurt en vereniging de aansluiting ervaren. Drie interviews op een rij. Hieruit blijkt dat alle betrokkenen gericht zijn op het ontwikkelen van een brede bewegingsbekwaamheid bij de kinderen. Gezien in het licht van de drie leergebieden voor binnen- en buitenschools leren, hebben we bij elk interview de opvallende uitspraken apart gezet en toegelicht.

Naast de interviews met de vakmensen, schetsen we, hoe kan het ook anders, de beleving van een kind. Want daar gaat het uiteindelijk om. Om de omvang van het artikel enigszins binnen de perken te houden, plaatsen we in het blad één



De gymlessen:

Magda is onze gymjuf ze doet het heel goed ze helpt ons als we niet verder komen, en ze is heel lief.

De gymlessen zijn ook heel erg leuk het leukste vind ik de saltostoel, spookhuis en trampoline.

Magda is gewoon een hele lieve en goeie juf.

Met de saltostoel zijn sommige kinderen bang maar dankzij Magda durven ze het vanzelf wel.

Magda probeert de kinderen te overtuigen dat het ze gewoon lukt als ze denken van niet.

groetjes van Joane vande Windroos
groep 8. in Heystad

interview en de reactie van een leerling. De overige interviews zijn te lezen op de site onder 'mijnKVLO', downloads.

DE NOTITIE

De notitie 'De aansluiting tussen binnen- en buitenschools leren bewegen en sporten' is vooral gemaakt om inzicht in overeenkomsten en verschillen tussen onderwijs, sportbuurtwerk en sport te verkrijgen. Het inzicht kan een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een beter sport- en beweegaanbod op de grens van de overgang van de gymles naar sport.

Zo is er gekeken naar de feitelijke invulling: wat gebeurt er binnen de school en wat buitenschools en wat gebeurt er op het grensgebied? Ook wordt in de notitie uitvoerig gesproken over overeenkomstige doelstellingen. Alle disciplines willen kinderen laten ervaren dat sport en bewegen leuk is en plezier verschaft; alle partijen willen kinderen een goede introductie bieden in de ons omringende sport- en bewegingscultuur. Men wil kinderen kennis, inzicht en vaardigheden bijbrengen en de kinderen meegeven dat deze activiteiten een onmisbaar element zijn voor een gezonde leefstijl. Laatste doelstelling is dat men kinderen wil leren beter te worden in sport- of bewegingsactiviteiten.

De werkgroep keek naar de overeenkomsten tussen binnen- en buitenschools leren, uitgaande van de ontwikkeling van een 'meervoudige' bekwaamheid. Hierbij wordt een aantal overeenkomsten verzameld in drie leergebieden:

- het (beter) leren uitvoeren van sport- en bewegingsactiviteiten

- het (beter) leren participeren in een sport- en bewegingsorganisatie
- het (beter) leren waarderen van eigen ambities in sport- en bewegingsactiviteiten.

Steeds is gekeken naar hoe de drie verschillende disciplines het doen. De sportvereniging legt vaak het accent op het eerste leergebied vanwege het belang van de competitie. Het buurtwerk richt zich allereerst op het tweede gebied om er voor te zorgen dat de buurtbewoners met elkaar een verband aangaan. In het onderwijs zorgt de pedagogische opdracht ervoor dat het derde leergebied het accent krijgt. Echter, alle werkvelden vinden ook de andere leergebieden van belang en proberen daar de kinderen ook iets in te leren.

Het onderwijs, de sport en het sportbuurtwerk ontmoeten elkaar in het gebied van sport en bewegen tussen de gymles op school, activiteiten in de buurt en de training bij de sportvereniging. Dit tussengebied is een ideale overgangsplaats van binnenschoolse naar buitenschoolse activiteiten. De uitgangspunten zijn echter verschillend wat maakt dat de huidige invulling van sport en bewegen in dit tussengebied nog niet optimaal is voor een goede overgang. De werkgroep trekt in deze context dan ook een aantal conclusies en geeft aanbevelingen voor een betere aansluiting. Het gaat om de volgende punten:

- aandacht voor iedereen
- aandacht voor specifieke doelgroepen
- een goede afstemming via gemeenschappelijke leerlijnen
- aanleren van specifieke sporttechnieken

- samen regelen
- groeperingsvormen/didactische aanpak
- samenwerking leerkracht/trainer
- continuïteit
- bekwame trainers/leerkrachten
- eigen sfeer bepalen.

Interview met Rik

Rik werkt sinds 1998 als vakleerkracht bewegingsonderwijs op twee basisscholen in één van de grote steden.

Wat is er zo leuk aan bewegen?

‘De beleving en de veelzijdigheid. Bewegen heeft een hoge succesbeleving. Bij kinderen zie je het plezier er vanaf stralen als iets lukt. Zelf vind ik het heerlijk om te sporten tot ik er bij neerval. Ik weet echter ook dat niet iedereen dat uitputten kan waarderen.’

Waarom basisschoolleeftijd?

‘Als ik het afzet tegen middelbare schoolleeftijd zie ik bij de jonge kinderen nog een enorme spontaniteit, een enthousiasme. Het echte, het pure gedrag spreekt mij aan. Mijn leerlingen staan soms te springen van geluk in de les. Je hoeft hier voor mijn gevoel niet de popiejopie uit te hangen om goed onderwijs te geven. Ik ga gemakkelijk een band aan met de jongere kinderen.’

Sluit de opleiding aan op de realiteit van vandaag?

‘Zelf heb ik gemerkt dat je na je opleiding denkt genoeg bagage te hebben om bewegingsonderwijs te geven. Maar dan blijkt er nog veel meer bij te komen kijken. Gesprekjes met ouders, briefjes schrijven op onmogelijke momenten of het contact met andere leerkrachten, dát leer je op stage niet! Verder ervaar je in de praktijk hoe belangrijk het is een netwerk op te bouwen. Je werkt vaak alleen, evalueren van je eigen doen en laten is natuurlijk beperkter dan wanneer je praat met een collega-vakleerkracht. Omdat je op een basisschool vaak de enige bent, ben je genoodzaakt je eigen contacten te leggen. Tegelijkertijd moet je ook zorgen onderdeel van het schoolteam te blijven. Doe je dat niet, dan sta je na verloop van tijd op een eiland dat zich steeds verder isoleert.’

Heeft de werkomgeving invloed op je manier van lesgeven?

‘Het is een enorm groot verschil of je in de stad of op het platteland lesgeeft, denk ik. Stadskinderen hebben minder mogelijkheden om buiten school te bewegen, kruipen snel achter de computer of hangen op straat. Ik geef deels les op een school waar veel kinderen een andere moedertaal hebben, en dit maakt het onderwijs ook anders. Waar ik nooit aan had gedacht, was dat ik met gymles ook taalproblemen zou tegenkomen. Mijn leerlingen hebben moeite met bepaalde woorden uit het Nederlands. Eerst vond ik dat frustrerend, maar realiseerde me dat ik taal als onderdeel in mijn lessenplan moet inplannen. Nu investeer ik tijd aan noodzakelijke woorden en gebruik ik plaatjes als leerhulp en bij het klaarzetten van activiteiten.’



Wat is de kracht van jouw gymlessen?

‘Kinderen moeten het leuk vinden. Mensen die bewegen niet leuk vinden, hebben misschien slechte herinneringen en vaak betekent dit dat ze verkeerd onderwijs hebben gekregen. Een kind beleeft bijna altijd plezier aan de gymles als hij of zij op z'n eigen niveau bezig is. Je gaat op de succesbeleving in, wel altijd op zijn of haar eigen niveau. Ik richt mijn les in op de grote groep, de niveaus 1 en 2. Tijdens het bewegen richt ik mij veel op zorgniveau en probeer tegelijkertijd de niveau 3-kinderen een uitdaging te bieden. Ik zoek hiervoor naar leerhulpjes. Om me zo veel mogelijk op die leerdoelen van het bewegen te kunnen richten, probeer ik kinderen eventuele problemen die ze tegenkomen, zelf te laten oplossen. Bij elke activiteit staat een oplossing, waar de kinderen naar toe kunnen gaan. De rest van de groep volgt en zo gaan ze zelf op zoek naar een oplossing. De pion geeft houvast en is laagdrempelig. De zelfstandigheid die je de kinderen aanleert, is eigenlijk het middel om mijn kennis van bewegen zo veel mogelijk tot zijn recht te laten komen. De zelfstandigheid is dus niet het doel maar het middel.’

Wat is het verschil tussen bewegen op school en op de vereniging?

‘Neem het voorbeeld van volleybal. Als ik zie dat een leerling op volleybal zit, is het startniveau hoger en probeer ik het kind op zijn of haar niveau te begeleiden op zo'n manier dat de rest van de groep ook kan ballen. Ieder op z'n eigen niveau, dus zowel de zwakke en goede bewegers komen aan bod. Met de leerlingen moet je, om veel (gedifferentieerde) beurten te maken per kind, verschillende activiteiten in de zaal opzetten. Elk veld moet zonder ruzie blijven draaien. Voor de veiligheid, voor de verschillende niveaus of voor het voorkomen van ruzies gebruik je trucjes. Dit alles kost tijd en die heb je niet altijd. Op een vereniging kan een trainer zich met die kleinere groep focussen op één doel. Vrijwel alle kinderen zijn automatisch gemotiveerd, anders komen ze niet. Voor dat doel heeft een trainer met die kleinere groep alle benodigde materialen. Helaas zie je dat kinderen soms worden afgestoten. Verenigin-

gen zijn nou eenmaal niet altijd even laagdrempelig voor de mindere bewegers.'

School, Buurt, Vereniging... hoe zie jij de verbinding?

'Hier op school zijn er onder andere vanuit sportbuurtwerk naschoolse activiteiten in de sportzaal, ik doe de coördinatie hiervan. Echt een pluspunt, de kinderen doen bijvoorbeeld acht keer flag-football. Ze blijven zo in beweging en ze doen iets leuks. Sportbuurtwerkers kennen de kinderen goed en leveren daardoor de benodigde structuur. Jammer genoeg lukt dit niet iedereen, met als gevolg dat je je eigen leerlingen voor een andere leerkracht niet herkent. De leerlingen maken soms misbruik van de situatie en gaan haantjesgedrag vertonen. Ze gaan een beetje maf doen omdat de leiding het soms anders aanpakt dan de kinderen gewend zijn op school. Een betere afstemming kan dat misschien voorkomen, hoewel het een bekend en lastig probleem is. Op school in de les heb je als vakleerkracht jouw regels en doen ze het prima, maar buiten hebben ze geen begeleiding, dus andere regels. Een goede pr naar buurt en verenigingen helpt, maar ik vind het jammer dat het initiatief vanuit de vakleerkracht moet komen. Er gebeurt te weinig vanuit de ouders en de clubs. Zo bestaat er in Amsterdam ook het Jippie-project dat je als school kunt aanvragen. Met gemeentelijke subsidie kunnen verenigingen dan lessen op school verzorgen. Ik ben bezig om het ook hier te regelen. Qua organisatie kost dat best veel tijd, andere dingen staan hoger op de prioriteitenlijst. De contacten met een korfbalclub zijn nu wel gelegd. In dit geval vind ik het jammer dat er een tijdsdruk is om het project aan te vragen. Dat is niet fijn, want ik wil goed weten waar ik aan begin. Je moet het inpassen in je lesprogramma en overleg plegen met de sporttrainers.'

Welke rol dicht je de overheid toe in dit verband?

'Het voorstel om de school van 's morgens vroeg tot laat open te stellen, vind ik een belachelijk plan. Waar blijven de ouders? De opvoedingstaak dienen de ouders op zich te nemen, niet af te schuiven. Dat glaasje limonade om elkaar te vertellen hoe de dag was, verdwijnt steeds meer uit de maatschappij. Verder is het verbazingwekkend dat een overheid enerzijds constateert dat sommige kinderen te dik zijn en onbewust suikerziekte hebben, maar anderzijds het vakonderwijs nauwelijks stimuleert. Tot slot is het belangrijk dat geldstromen goed geleid worden. Er is nogal wat mis met de bevoorrading van gymzalen bijvoorbeeld. Er zijn afgekeurde zalen waar nog les in gegeven wordt. Gestoord gewoon!'

Nog tips voor te dikke kinderen?

'Zorg voor een beetje regelmaat waar gezond eten natuurlijk ook bij hoort. En ga iets doen wat je leuk vindt zodat bewegen geen straf is of wordt!'

Rik vertelt dat zijn leerlingen soms staan te springen van geluk in de les. Het beleven van succes, het feit dat je bewegend jezelf mag zijn, is de kern van het leergebied 'het leren waarden van eigen sport/bewegingsambities'. Dit kenmerkt vaak de

insteek van de vakleerkracht in het onderwijs. Rik probeert dit te realiseren door alle kinderen op hun eigen niveau leerhulp te geven, zodat elk kind binnen zijn eigen mogelijkheden beter wordt in het uitvoeren van de bewegingsactiviteit. Hij richt zich daarbij in eerste instantie meer op de zwakkere beweger. Het derde leergebied met betrekking tot 'het beter leren participeren' komt in beeld als hij vertelt hoe de kinderen zelfstandig problemen met elkaar leren oplossen met behulp van een oplossing.

Interview met Isabelle

Isabelle is een leerling in groep 6 ('Beweeg best veel; met gym op school, dansles en volleybal en buitenspelen').

'Ik denk dat je elke dag wel een of twee uren of nog meer moet bewegen om gezond te blijven. Volgens mij haal ik dat wel. Ik heb twee keer in de week gym op school en verder zit ik op jazzdance en op volleybal. Maar als ik binnen ben, heb ik vaak niets te doen en dan ga ik achter de computer. Ongeveer vier uur per week denk ik, al zeggen mijn vader en moeder dat het al snel anderhalf uur per dag is, maar dat geloof ik niet! Ik weet wel dat de tijd dan heel snel gaat maar ik doe echt wel de dingen die ik moet doen. De hond uitlaten of de tafel dekken. We hebben niet echt afspraken over hoe lang ik mag.'

'Op school vind ik handvaardigheid en tekenen het leukst en dan gym. We krijgen gymles van onze eigen juf Bianca, op woensdag en donderdag. We lopen vijf minuutjes naar het dorps huis en dan gaan we met ongeveer dertig kinderen gymmen, een half uurtje. Soms doen we tikspelletjes of toestellen zoals de ringen of de bok of de grote mat. We moeten het samen klaarzetten en ook weer opruimen. In groepjes ruilen we steeds van onderdeel. De juf staat bij de bok want als dat mis gaat val je heel hard. Als iemand het niet kan, helpt de juf. Een meisje uit mijn klas is veel kleiner dan ik maar ze kan over zichzelf heen springen, heel goed! En dan is er nog een heel le-nig meisje. Ik ben zelf gewoon middelmatig. Soms is het wel vervelend als ik iets niet kan. Bijvoorbeeld de radslag kan ik niet echt. Daar baal ik van want ik heb de hele zomer met een vriendin in de tuin geoefend maar het lukt nog steeds niet echt.'

'Het allerleukste met gym op school vind ik steekbal. Ik ben er goed in, alle balspeltjes vind ik leuk. 's Zomers doen we bij school op het grasveld ook vaak slagbal. Dat vind ik ook wel leuk. Soms willen de kinderen die echt heel goed in sport zijn, wel meer met bijvoorbeeld de trampoline. Maar dat mag niet van de juf, vindt ze te gevaarlijk.'

'In de school hangt een soort rooster met daarop de sport van de maand. Je kunt je dan opgeven in de klas en dan mag je drie sporten uitkiezen. Je mag meedoen met de vereniging. Ik heb twee keer atletiek gedaan en een keer circulatievolleybal. Wel leuk. Het is vrijblijvend, en volgens mij doen er helemaal niet veel kinderen mee. Je moet altijd ver weg en dat gaat niet zo gemakkelijk.'



'Bij ons in de klas zit bijna iedereen wel op een sport. Voetbal, turnen of volleybal of tennis. We hebben niet echt te dikke kinderen maar ik denk wel dat als je niet genoeg beweegt, je dan snel dikker wordt. Wij kunnen in het dorp ook nog wel buitenspelen, in de stad is dat wel moeilijk. We hebben een speeltuintje om de hoek en het bos. In de zomer hadden we zelf een circus gemaakt, met tentdoeken enzo. Ik zou het wel heel leuk vinden als er in het dorp in de buurt iets extra's gedaan zou worden, want soms heb ik gewoon geen zin om buiten te spelen en dan ga ik liever computeren. Als er dan iemand is die meehelpt met hutten bouwen of streetdance dan zou ik wel meedoen.'

'Op donderdagavond ga ik naar jazzdance, toen ik in groep drie zat ben ik erop gegaan dus dat is al bijna vier jaar geleden. Mijn zus ging erop want twee van haar vriendinnen zaten erop omdat hun nichtje erop ging. We gaan dansen, spelletjes doen en spieren trainen (niet zo leuk) en soms oefenen we voor een optreden. Sommige pasjes zijn wel moeilijk. Ik ben de op een na jongste en ik zit pas bij deze groep. Als ik het niet kan, dan helpt de juf me. Ik ben niet echt een talent maar ik heb het dansje wel heel snel in mijn hoofd. Alleen de uitvoering gaat niet altijd zo goed. Maar dan ga ik net zo lang oefenen totdat ik het wel kan.'

'Via een ander meisje ben ik een paar keer gaan kijken bij volleybal. Ik doe het al best lang, al 2,5 jaar. Ik kende de kinderen al want die zitten bij mij op school. We zijn nu met zes mei-

den, met vier doen we wedstrijden op niveau 4 of 5 dat weet ik niet precies. Als je nieuw bent moet je nog wel een tijdje oefenen om net zo goed als de rest te zijn. Winnen is niet echt het belangrijkste, je moet natuurlijk wel je best doen maar onze coach is gewoon leuk. Soms zie je wel eens coaches op wedstrijden die heel hard schreeuwen of vals spelen als ze helpen met tellen. Dat is echt niet leuk. Het leukste is om gewoon te spelen en lol te maken.'

Noot

*1 De werkgroep die de notitie binnen- en buitenschools leren bewegen en sporten samenstelde bestond uit: Chris Mooij (SLO), Eric Luijpers (NOC*NSF), Dorien Dijk (NISB), Aernout Dorpmans (KVLO) en Chris Hazelebach (SLO). De notitie is te vinden op de site van SLO : www.slo.nl*

Correspondentie: C.Mooij@slo.nl